

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasi avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljave je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Vse leto velja 10.— K
pol leta 5.— „
četrt leta 2.—50 „
posamezna številka po 20 h.

Za oznanila je plačati od enostolpne petiti-vrste,
če se tiska enkrat 16 h
dvakrat 14 „
trikrat 12 „
za nadaljnja uvrščanja od petiti-vrste po 10 h.
Oznani sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petiti-vrsto.
Priloge poleg poštnine 15 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravištvu Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovariša“ izide dne 19. okt. 1917.

Luka Jelenc.

Ob šesdesetletnici njegovega rojstva.

Tovariš Luka Jelenc, predsednik Zaveze avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva in učitelj na I. mestni šestrazredni deški ljudski šoli v Ljubljani, praznuje dne 16. oktobra t. l. šesdesetletnico svojega rojstva. Dolžnost našega glasila je, da se spominja tega rojstvenega jubileja predsednika naše Zaveze — izza l. 1895. našega prvega moža!

Rojen je bil Jelenc dne 16. oktobra 1857. l. v Dražgočah na Gorenjskem kot sin vrlih kmetijskih staršev. Prvi razred ljudske šole je posejal pri splošno znanem, a sedaj že pokojnem učitelju Levičniku v Železnikih; 2., 3. in 4. razred pa je obiskoval v Škofji Loki. Ko je dovršil šest gimnazijskih razredov, se je odločil, da se posveti učiteljskemu stanu. Vpisal se je na ljubljansko učiteljsko, kjer je maturiral dne 2. julija 1881. Izpit učne usposobljenosti je napravil dne 27. oktobra 1883., a izpit za meščanske šole iz prve skupine je prebil dne 6. maja 1898. — Prva Jelenčeva služba je bila v Hotiču pri Litiji, kjer je učiteljeval od 13. septembra 1881. do 3. januarja 1882. Takrat se je preselil v St. Jurij pri Kranju, kjer je služboval do 31. januarja 1899., ko je bil imenovan za stalnega učitelja na I. mestno (takrat še) petrazredno deško ljudsko šolo v Komenskega ulici v Ljubljani, koder službuje še danes. Za svojo neumorno delavnost in vestnost v šoli ob vzgoji in pouku mladine je prejel Jelenc več pohvalnih dekretov, in sicer od okrajnega šolskega sveta v Kranju in od mestnega šolskega sveta v Ljubljani. To se je zgodilo pred leti v časih, ko so drugačne razmere vladale v kranjskem šolstvu. Danes hvali Jelenčevo delo v šoli in zunaj nje njegov čisti značaj, zavest v polni meri storjenih učiteljskih in stanovskih dolžnosti ter zaupanje neomajno zvestih mu tovarišev, sodelavcev in sotrpinov...

Med zgoraj označenimi mejniki na površni pogled tako skromnega življenja

se je gibala Jelenčeva agilitetnost in delavnost, vedno z najvišjim smotrom pred očmi: z vsemi najboljšimi silami duha in telesa koristiti slovenskemu šolstvu, učitelstvu in narodu! — To brezpogojno žrtvovanje samega sebe svojim idealom ter blaginji skupnosti in celote, njegova brezprimerna zvestoba nazorom in prepričanju je najlepša in najplemenitejša poteza v značaju našega Jelenca, je suprema lex vsega njegovega življenja!

Leta 1895. je naša Zaveza zborovala v Novem mestu. Zborovanje je vodil nje podpredsednik ravnatelj Ivan Lapajne, ker je predsednik, naš nepozabni Vojteh Ribnikar, malo prej umrl. Treba je bilo delegaciji izvoliti novega predsednika. In na onih volitvah je takoj prodrl kandidat naših gorenjskih korenin — tovariš Luka Jelenc, ki si je že takrat pridobil ime, ugled in zaupanje svojih ožjih tovarišev, vodeč jim njih okrajno učiteljsko društvo in zastopajoč jih v okrajnem šolskem svetu.

In od takrat stoji naš Luka neprestano na čelu naši osrednji organizaciji, to je že polnih 22 let! Vodil je našo Zavezo na zmagovalne pohode po vsem našem slovenskem in hrvaškem ozemlju. Ljubljana, Trst, Celje, Bled, Opatija, Maribor, Kranj, Pulj, Šoštanj, Radovljica, Gorica — povsod tod smo že imeli pod Jelenčevim vodstvom svoje učiteljske parlamente. Porušili smo vse deželne meje ter smo si kot sinovi in hčere enega naroda bratsko stiskali roke, se navduševali za svoj stanovski poklic, reševali najrazličnejša vprašanja, ki so s šolstvom in učitelstvom v zvezi, tolažili zatirane, dvigali obupajoče, kazali na rane svojega naroda, protestirali v imenu teptanih svojih pravic, iskali potov in sredstev v dosegu svojih omejevanih svoboščin, v povzdigo, razvoj in napredek stanu in šolstva svojega! Pa vse to ogromno delo našega narodnega apostolstva, izvršeno nesebično in v moškem navdušenju za vseobči prospeh naše narodne kulture, je opisal Jelenc sam v obsežnem spominskem spisu, ki ga je izdal Zaveza ob svoji petindvajsetletnici l. 1913. —

Ako kdo med nami, more gledati Jelenc s ponosom na to veličastno pozitivno delo, ki se je razpletalo pred njegovimi

očmi in pod njegovim vodstvom. Naše množice so se zbirale ob njem, poslušale njegove pozdravne govore, gledale njegovo spretnost, taktost in uglajenost parlamentarnega vodstva. Ob Jelencu so se zbirali naši stari, preizkušeni bojevniki, na mesta odmrlih so prihajali mlajši, krog se je širil, zavest je rasla in se poglabljala, novi dotoki mladega življenja so dovajali pomlajenje in razmah, so odpirali pot navzgor in naprej... In tikoma pred vojno smo prerahljali zemljo in v širjavo razmaknili temelje naši Zavezi, da bi v njej dobil dovolj dela in prostora vsak, kdor hoče dobro skupnosti in celoti — tako smo namerili korak do petdesetletnice, in prva stopinja je že udarila ob naša tla v veseli zavesti, da se srečujemo z novim časom, pripravljajoč se nanj z resnobo in voljo! Pozdravljen, ti veliki, ti težko pričakovani, ti neizrazni in neizraženi čas! Tisoče roke stoji pripravljenih, da poprimajo za delo, ko udari naša ura! Pozdravljen!...

A naš Jelenc stoji mirno in čaka tega, kar mora priti. Osivel je v naši službi. Vanj so udarjale strele od vseh strani, a podrla ga niso, niso ga premaknile z mesta. Kam pa naj leti strela, če ne v njega, ki smo ga postavili na najvišje mesto? Jelenc je naš prvi mož in naš pravi mož!

Jelenc opravlja svoje delo v šoli s točnostjo in vestnostjo, ki mu je dajeta čista vest in trdno pozicijo v službenem oziru, da ga prijatelj čista in da mu neprijatelj ne more do živlega. Kakor vsakemu, kdor hoče in more, je tudi Jelencu zvesto izpolnjevanje službenih dolžnosti ustvarilo ščit, ki ga varuje nasproti vsakomur. K šol. delu se ne sili, ker ga k njemu priganja veselje do šole in ljubezen do mladine. V svoji stroki je temeljito izobražen; s posebnim veseljem pa se je posvetil študiju obče in pedagoške zgodovine ter slovenske literature. Njegovo splošno izobrazbo je dvignilo urejanje Zavezine knjižnice ter potovanje v London in Krakovo, ki je o njem predaval na poučnih večerih ljubljanskim učiteljskim skupinam in poročal v našem listu, kjer je pred časom priobčil tudi več spisov, kačič v njih na važnost in pomen pouka v zgodovini. Spričo take temeljitosti mu je povrjen pouk v najvišjem razredu, a njegovo

šolsko delo venčajo odlični učni uspehi. Na stotine je Jelenčevih učencev in učenek, ki hranijo svojemu učitelju najhvalejšne spomine, vdanost in spoštovanje. V drugačnih razmerah bi bil učitelju Jelencu odkazan drugačen delokrog — toda sedanjí čas hoče, da ponekod izdaja kvalifikacije — politiška pripadnost, ki ji še stalnosti ni treba. Vzlic vsemu pa se Jelenc v svojem stanu in med svojimi učenci prav zadovoljnega počuti, kolikor mu — kakor vsem drugim — težka borba za vsakdanji kruh ne greni življenja in ne otežuje učiteljevanja. Značilna je zanj skrb, ki ga bega ravno sedanje dni, češ, kako in kdaj naj izkorigira v zimskih mesecih pismene izdelke svojih učencev, ko ne bo v njegovem stanovanju — luči!

Koliko je Jelenc delal in storil v naših organizacijah, tega ne moremo v kratkih besedah točno povedati in po zasluženju oceniti. Tudi Jelenčeva vsestranska zaposlenost izpričuje, da imamo dela dovolj, toda premalo delavcev. Že samo vodstvo Zaveze zahteva celega moža. Koliko je dopisovanja in koliko potov, to ve Jelenc sam, a o tem govore tajniška poročila na zborovanjih Zavezine delegacije. Zaupanje ljubljanskega prebivalstva ga je poslalo v mestni šolski svet, kjer neustrašeno in s pristno svojo močatostjo zagovarja interese učiteljstva in šolstva. Mnogo let ureja naš Ročni zapisnik, a našemu prelepemu Zvončku je upravnik ves čas, odkar izhaja, to je že 18. leto. Jelenc deluje v vodstvu Hranilnice in posojilnice Učiteljskega konvikta, Jubilejske samopomoči, ki ji je ustanovitelj, Vdovskega društva, Narodne šole, Učiteljskega konvikta, Ljubljanskega in deželnega učiteljskega društva. Jelenc je bil med onimi ljubljanskimi tovariši, ki so nam iz nič ustvarili Učiteljsko tiskarno. Bil je njen prvi predsednik. Vsa teža skrbi in odgovornosti je ležala na njegovih ramah, ko je bilo treba tiskarno seliti iz prvotnih tesnih prostorov v Stritarjevi ulici v Gradišče. A ko so tudi ti prostori postali pretesni, je bilo treba misliti na novo selitev, ki se je izvršila v lastno poslopje v Frančiškanski ulici. Bilo je treba napraviti tisoč potov, posredovanj in posvetov, da je Jelenc pridobil našemu zavodu potreben kredit, dozidal novo in moderno zgradbo ter spravil našo tiskarno

LISTEK

Iz umetniškega sveta.

Glasbeno-dramatični večeri v deželnem gledališču.

Pevski večer dne 18. septembra t. l. Slov. pevsko društvo »Lj. Zvon« se je v teh časih, ko je delovanje pevskih društev sploh ustavljeno, skorajžilo na prireditve pevskega večera. Slučajno je bilo namreč toliko pevcev doma, da se je lahko sestavil mali moški zbor in izbral tem močem primeren vzpored. Kot solista sta sodelovala gdč. Anica Vrhunčeva in g. Fran Mohorič. Da ni društvo vabilo kakih zunanjih solistov, je popolnoma razumljivo; hotelo je opraviti z domačimi močmi. Gdč. Vrhunčeva je mlada sopranistinja, ki je pa že v svojih prvih korakih na polju petja dosegla jako lepe vspehe in sicer kot solistinja pri uglednih cerkvenih koncertih p. H. Sattnerja. Na Zvonovem pevskem večeru je pravzaprav prvič nastopila v javni

dvorani. Imela je precej treme, toda zapela je lepo tri novejša skladbe in sicer V. Mirkovo »Kateri Kerub«, Lajovčevo »Pesem o tkalcu« ter E. Adamičevo »Pri zibelci«. Tenorist Fr. Mohorič se je uvel na koncertni oder z novo F. Gerbičovo »Trubadurko«, staro, a vedno krasno J. Prohaskovo »Tak si lepa« ter vaško J. Hatzejevo »Da sam bogat«.

Zbor je bil v mojih rokah, zato naj o njem odpade vsako poročilo. Za natančno pripravo je seveda manjkalo časa. Jako stvarni, objektivni oceni o pevskem večeru sta priobčila uradni list iz peresa prof. Funtka in »Slovenec« iz peresa prof. Robide. Skrajno uničujoče, revolversko žurnalistično sestavljeno infamno poročilo je prinesel »Napreje«. Pristaš sem stvarne, četudi najstrožje kritike, ki jo napiše strokovnjak, zato me »Naprejevo« pisanje, ki ga je narekoval ne vem kakšen odid do društva in sodelujočih ni prav nič razburilo. Pisala ga je pač ženska, vajena fabriciranja politiških zafrkacij, s katerimi si služi svoj vsakdanji kruh in ki je morda tudi v tem popolnoma nepolitičnem pevskem večeru gledala — politiko. Zorko Prelovec.

II. Koncert Gertrude Foerstel.

Dva jako prijetna večera nam je napravila s svojim gostovanjem pevka dvorne opere na Dunaju Gertrude Foerstel, solistinja izrednih pevskih vrlin. Nje uglajeni glas in izrazito občuteno prednašanje posameznih točk vzporeda sta izzvala pri občinstvu, ki je obakrat docela napolnilo gledališče, viharo odobravanje. Znamenita umetnica si je delila uspeh večerov z virtuozi Liny Hammerl, ki je mojstrsko spremljala samospeve in nastopila samostojno v zanimivih klavirskih točkah. Z. P.

Sičeva zbirka narodnih motivov in domača narodna industrija.

Ljubljanski licejski profesor Sič daje zbirko slovenskih ornamentov. V kolikor mi je znano, bode vsebovala zbirka sledeče stvari: Pisana vez s križnim vbodom, bela vez, zbirka belokranjskih vzorin tvori posebni del, mali kruhek,

pirhi ali pisanice. Za to delo, katerega začetek kaže res lepe stvari, bo narod lahko hvaležen. Nar. ornamentika je ogledalo narodove duše. Povsod se gleda na te stvari veliko bolj kot pri nas. Zlasti v zadnjem času je opaziti pri drugih narodih veliko zanimanje za narodne stvari. Pred vojno sem ponudil nekemu v Nemčiji izhajajočemu modnemu listu vzorce belokranjskih narodnih vzorin. Da ste videli, kako jim je bila dobrodošla moja ponudba! In še zaslužiti bi dali od 6— M honorarja za posojevanje posameznih vzorcev. Torej v »rajhu« so imeli več smisla za slovenske stvari, kot mi v domovini. Sičeva zbirka bo imela tudi veliko vrednost zato, ker se bode lahko uporabljala kot knjiga predlog za vezenje. Naj bi se zanimale za to delo predvsem naše vrle koleginje in pa ženska društva. Priznati moramo, da v tem oziru izgleda pri nas zelo klaverno. Hrvatske sestre imajo vse polno ženskih zadrug, kjer izdelujejo kmetska dekleta in žene razne vzorine, ki se prodajo za lepe novce. Kolikokrat sem že slišal po naših prodajalnah povpraševati tujce po narodnih izdelkih, a zaman jih iščejo. Vse, kar najdeš

pod varno, lastno streho. Mnogotero noč so ga te materialne skrbi oplenile spanja, vrhutega pa so se še razljučene strasti sovražstva in škodoželjnosti zaganjale od vseh strani v naše podjetje, hoteč ga uničiti, ko se je ravno pospelo na pot napredka in razvoja. Bilo je treba železne vztrajnosti, da ni vse podjetje zletelo pod cesto, ampak da se je dvigalo in jačilo ter pridobivalo na ugledu in imenu vzlic najzlobnejšim navalom. Iz teh hudih in nevarnih časov je Jelenčeva energična roka prevedla našo tiskarno do trdnega temelja moderno urejenega zavoda, ki ga v bodočnosti čakajo še lepi časi. Ako bi nam Jelenc ne dal nič drugega, z našo tiskarno nam je dal toliko, da mu ne moremo biti nikoli dovolj hvaležni! Ta naša hvaležnost mu bodi plačilo za vse bridkosti in težave, ki jih je radovoljno in potrpežljivo prenašal v našo skupno korist!

Na prigovarjanje ožjih prijateljev in somišljenikov je l. 1901. kandidiral v državni zbor, v V. kuriji, hoteč posvetiti v dunajskem parlamentu vse svoje moči in zmožnosti blaginji svojega naroda in slovenskega učiteljstva. Proti nasprotnemu kandidatu dr. Šušteršiču ni zmagal, vendar je združil na svojo osebo 12.000 naprednih glasov. Ko je bila leta 1907. po dolgem času zopet sklicana deželna učiteljska konferenca v Mestni dom v Ljubljani, so delegati poverili Jelencu nalogo, naj v njih imenu utemelji sklep, da se toliko časa ne morejo udeleževati razprav, dokler kranjskemu učiteljstvu temeljito ne regulirajo plač. To nalogo je izvršil Jelenc v sijajnem govoru, ki je splošno učinkoval. L. 1912. je prijavil svojo kandidaturo za deželni zbor kranjski, toda zahrbtnje spletke so mu onemogočile vstop v ta parlament. Jelenc je bil vodnik ali član mnogoterim deputacijam, ki so bile v Ljubljani in na Dunaju tolmačice učiteljskih teženj, želi, potreb in zahtev. In kjer je bilo treba reprezentirati naše učiteljstvo, tam je stal zopet Jelenc na svojem mestu. Dostikrat se zglašajo pri njem njegovi ožji rojaki iz rojstnega kraja ali Sentjurčani ali njegovi nekdanji učenci, proseč ga posredovanja in pomoči pri tej korporaciji ali na oni oblasti. Jelenc ne odreče nikomur nobene prošnje, ampak stori takoj, kolikor more.

Jelenčevo delo v šoli in zunaj šole je zgled in vzor šolskega in izvenšolskega dela naprednega slovenskega učitelja!

Našega Jelenca diči poštenost in močnatost, značaj in volja, ljubezen do stanu, šole in naroda. Vzlic prihajajoči starosti je vedno krepkega zdravja in veselega duha, v družbi je živahen in vesel, ob delu resen, samemu sebi strog in vztrajen. Njegov značaj je neoskrnjen, njegova zvestoba je nepodkupna — tak morabit naš vojskovodja in tak je naš Jelenc!

Iz teh gonilnih sil so zrasli vsi plodovi njegovega dela, saj more le zdravo drevo obroditi zdrav sad. Iz src vseh, ki svojega Jelenca poznamo in cenimo, se razlega danes vzklík ljubezni, spoštovanja in ponosa: Zvestoba za zvestobo! Krepko naprejš do novega jubileja, ko bodo Tebi, našemu stanu, našemu šolstvu in našemu narodu sijale milejše zvezde! Na zdar! —

po prodajalnah kot naše blago, nosi navadno znamko: »Mode in Germany«. Za časa vojne so prišle na trg takozvane »bolgarske bluze«, ki je bil čisto navaden židovski fabrikat, ter so ga trgovci prodajali nevednim kupovalcem kot »pristno bolgarsko ročno delo«. Vse izložbe so bile polne tega »pofelna« in trgovci so delali imenitne kupčije. Če bi pa bili pri bluzah listki: »Domači kranjski motivi«, bi bilo to sigurno »prekmečko«. Ali se res ne najde enega ženskega društva, da bi začelo gojiti in oživljati domače narodne ornamente in jih spravljati med narod? Narodni izdelki, ki bi prinašali lepe dobičke, so pri nas popolnoma neznan, in vendar bi jih lahko ravno v teh časih, ko se mudi pri nas tuji svet, spečali jako mnogo.

»Suha roba« en miniaturni, lončeni izdelki, lični, majhni okrašeni z navadnimi narodnimi ornamentami in imeni kraja, ženskimi in moškimi krstnimi imeni, bi kazala tujemu svetu na našo staro obrt. Vrčki v obliki starih kranjskih majolik bi našli tudi med našim ljudstvom mnogo kupovalcev. Lončene igrčke, razni jelenci in konjički, ki žvižgajo, Gorjuške pipe, so unikum naše narodne industrije. Skofjeloški kruhek vidiš le še v muzeju,

Vojna.

VPOKLICI NAJMLAJŠIH LETNIKOV.

Pregledovanje najmlajših črnovojniških letnikov je končano. Kakor poročajo listi, bodo v ogrski polovici vpoklicani ti letniki dne 15. oktobra.

SEDMO VOJNO POSOJILO.

Tekom meseca novembra pride v Avstriji v podpis novo vojno posojilo. Pogoji se utegnejo gibati v kviru dosedanjih vojnih posojil. Podpisovalo se bo istočasno v obeh državnih polovicah.

DELO SLOVENSKEGA UČITELJSTVA ZA RDEČI KRIŽ IN DRUGE VOJNOPOMOŽNE SVRHE.

Ljudska šola v Trebčah za Vojaški dom, 14:10 K; slovenska ljudska šola na Vrdeli, 20 K; šolsko vodstvo v Karšetah 11:80 K; šolsko vodstvo v Tribanu, 10 K; vodstvo dekliske šole v Pazinu, 10 K; vodstvo deške šole v Paziu, 10 K; šolsko vodstvo v Lovreču, 10 K; šolsko vodstvo v Poreču, 10 K; šolsko vodstvo v Viznjanu, 30:40 K; šolsko vodstvo v Novemgradu, 20 K; šolsko vodstvo v Motovunu, 10 K; šolsko vodstvo v Zminju, 10 K; šolsko vodstvo v Grožnju, 10:80 kron; šolsko vodstvo v Čunsku, 11 K; šolsko vodstvo v Nerezinu, 12 K; šolsko vodstvo v Sičolu, 2 K; šolsko vodstvo v Opatlju, 10 K; šolsko vodstvo v Lovranu, 10 K; šolsko vodstvo pri Sv. Jakobu-Nerezine, 54 K; šolsko vodstvo v Petrovju, 10 K; šolsko vodstvo v Pasjaku-Jelšanah, 12:20 K; šolsko vodstvo v Vertenlju, 10 K; šolsko vodstvo v Tinjanu, 20:13 K; šolsko vodstvo v Labinu, 25 K; šolsko vodstvo v Vrčinadi, 21:10 K; šolsko vodstvo v Foškolinu, 10 K; šolsko vodstvo v Baderni, 10 K; šolsko vodstvo v Opatiji, 20 K; šolsko vodstvo v Novivasi-Vertenlju, 10:20 K; šolsko vodstvo v Bujah, 20 K; šolsko vodstvo v Torah, 10 K; učiteljski zbor c. kr. učiteljskega v Ljubljani je daroval v častni spomin na umrlega člana Frana Grkmana v prid v vojni oslepelim vojakom domačih polkov, 51:05 K; šolsko vodstvo v Zarezu, 10 K; šolsko vodstvo pri Sv. Petru v Šumi, 10 K; skupaj 526:23 K.

Danes izkazanih 526:23 K
V zadnji številki izkazanih 282.944:73 K

Skupaj 283.470:96 K

DENARNI USPEH SLOVENSKEGA UČITELJSTVA V DOBI VOJNE DO DANES.

Glasom izkazov v »Učit. Tovarišu«:
Za Rdeči križ itd. 283.470:96 K
III. vojno posojilo 278.848:69 K
IV. vojno posojilo 2.761.438:— K
V. vojno posojilo 10.298.807:— K
VI. vojno posojilo 346.450:— K
Srednje šole 66.394:48 K

Končna vsota ... 14.035.409:13 K

Septemberska imenovanja in še kaj.

Na svoji seji v mesecu septembru je c. kr. deželni šolski svet za Kranjsko stalno namestil v Ljubljani osem učiteljic, in sicer pet na mestni osemrazredni dekliški ljudski šoli pri sv. Jakobu, tri pa na mest-

ni nemški osemrazredni dekliški šoli na Vrtači. Večina najvišje in najvažnejše šolske oblasti v deželi je pokazala zopet s tem imenovanjem, da se iz sedanjih velepomembnih razmer še ni prav nič naučila, oziroma da jih neče uvaževati in se ravnati po njih.

Veliko škodo so provzročili na gospodarske polju in v narodnem oziru strastni boji, ki so jih bojevale v polpreteklem času v Slovincih politične stranke. Kar je sezidala ena, je devala v nič in razdrila druga; v strankino korist so se opuščala dejanja in krepi koraki za splošno blaginjo. Ne narodna — strankina korist in nje razvoj je bil suprema lex. Dolga, žalostna vrsta neplodnih let, polna napadov in bojev med brati!

Zato se vsakdo veseli, ko vidi, da poskušajo in se trudijo merodajni krogi omiliti in oblažiti strasti v slovenskih političnih strankah in odstraniti vse, kar nas loči in razdružuje, zastaviti pa vse sile v dosego skupnih narodnih smotrov. V velikem vprašanju za ujedinjenje jugoslovanskih narodov smo vsi edini. Tu zastavimo vse moči, z vsemi silami podprimo našo neustrašeno jugoslovansko državnozbornsko delegacijo, da bodo imeli njih orjaški napori uspeh. Pa so še vprašanja, za katera uresničenje lahko stopamo vzporedno, le dobre volje je treba, pa ne iskati in provzročati razprtij in razdrh, kakor dela to večina našega deželnega šolskega sveta. Nerazumljivo nam je, da hodi v tem velikem času še vedno po odioznih potih nepoboljšljivega strankarstva.

Kakor smo omenili, je stalno namestil deželni šolski svet za Kranjsko na svoji septemberski seji osem učiteljic na ljubljanskih dekliških šolah. Imenoval je same zagrizene Slovence; ni se oziral ne na kvalifikacijo, ne na zmožnosti, ne na starost, še manj pa na terno-predlog c. kr. mestnega šolskega sveta ljubljanskega. Mi se čudimo potrpežljivosti te šolske korporacije. Odkar vodi ljubljansko ljudsko šolstvo nevesča roka nadzornika Lavtičarja, še ni bila ne ena učna moč imenovana za Ljubljano, ki jo je predlagal c. kr. mestni šolski svet, pa po zakonu utemeljena in pravomočna korporacija. Noben njegov sklep se ne uveljavi, vsak predlog namenoma zavrže. Nadzornik bi moral skrbeti za čast in veljavo c. kr. mestnega šolskega sveta, čegar član je sam, pa podira za njegovim hrbtom njegove sklepe in ukrepe in ga spravlja pod veljavo najobskurnejšega kmetijskega krajnega šolskega sveta, kjer sede tudi analfabeti. Kako dolgo bo še prenašal c. kr. mestni šolski svet tako omalovaževanje in ponižujoče postopanje? Ali res ni sredstva, da se napravi konec takim razmeram v tako važni korporaciji? V protest takemu postopanju naj ob prvi priliki pri sestavljanju terne - predloga preide preko te točke — na dnevni red.

Zadnje imenovanje je v kvar šolskega pouku tudi še v drugem oziru. Na ljubljanskih osemrazrednih ljudskih šolah je upeljan v višjih razredih strokovni pouk in tako se saj malo odpravi nedostatek pomanjkanja meščanskih šol v Ljubljani. Kako izvesti to uredbo, če ni zato izprašanih učnih moči? Bile so tri prošilke, vse dobro kvalificirane, izborne učne moči, usposobljene za meščanske šole, a nobena ni našla milosti pri večini deželnega šolskega sveta, ker ni slučajno nobena članica Slomskove zveze. Vidi se, da je večina našega deželnega šolskega sveta prvo strankarstvo, vse drugo pa postranska stvar. S takim postopanjem se ne pospešuje ljudsko šolstvo.

Sploh pa ne moremo pri ljubljanskem ljudskem šolstvu v zadnjih letih zabeležiti nikakoršnega napredka ne glede vzgoje, ne glede pouka; žalibože samo nazadovanje! Vzrok temu ni le sedanja vojna, veliko večja zapreka vsakemu napredku je nevesča in nespretna roka, ki vodi sedaj ljubljansko ljudsko šolstvo. Kaj hočemo pričakovati od nadzornika, ki na uradnem mestu izreče nepremišljeno besedo, da ne potrebuje učenih učiteljev — misli je menda učitelje s kvalifikacijo za meščanske šole —. Te krlate besede niso zrasle v njegovi glavi, posnel jih je po svojem predniku in s tem pokazal, da se strinja z njim, kakor sicer zajema dosega vsa pedagoška (?) navodila iz starih Maierjevih zapisnikov. Vse avstrijsko učiteljstvo brez ozira na narodnost se poteguje že dolgo vrsto let za temeljitejšo izobrazbo, za vstop na vseučilišče; šolske oblasti so priredile mnogo nadaljevalnih tečajev v svrhu priprave za izpit za meščanske šole; sedanjí ministrski predsednik je postavil v svoj program točko, da hoče učna uprava skrbeti za boljše izobrazbo ljudskega učiteljstva, c. kr. okr. šolski nadzornik za stolno mesto Ljubljano, ki je po zakonu obvezan skrbeti za nadaljnjo izobrazbo učiteljstva, pa pravi:

»Jaz ne potrebujem učenih učiteljev!« Ali je treba še kake kvalifikacije za takega nadzornika? Ali je še nadalje mogoč nadzornik s takimi nazori?

Glavni vzrok nazadovanju šolstva v Ljubljani je torej, ker ni nadzornik na višku svojega časa, ker ni kos veliki svoji nalogi. Pravi nadzornik je zanesljiv svetovalec, vnet zagovornik in zvest prijatelj svojemu učiteljstvu; biti mora na vrhuncu pedagoške izobrazbe, da lahko poda učiteljstvu najnovejša in vobče priznana pedagoška in metodiška navodila ob vsaki priliki in potrebi. Z malenkostmi in s smešnimi odredbami se še nikdar in nikjer ni povzdignilo šolstvo na višjo stopinjo. Da učitelj kaligrafično piše svoje uradne spise, da s črnilom namesto s svinčnikom zaznamuje zamude, da sam zapiše ime na učencev zvezek, ali naj stoji pri dvopičju pika na črti ali nad črto in tako še sto sličnih navodil, vse to ne povzdigne šolstva niti za las.

Velik nadzornikov greh je, da je zavozil šolstvo na politično polje. Po navodilu za svoje delo hodi k onim, ki so ga naredili za nadzornika in stori le to, kar pusti in dovoli njegova politična stranka, katere eksponent je. Zato pa tudi velik del ljubljanskega učiteljstva nima zaupanja do njega, ker ve, da je pristransko njegovo delovanje in da sloni njegova sodba na politični podlagi. V dokaz temu je, da je o gotovih šolah izrekel kar najlaskavejšo sodbo, o katerih kakovosti pa je učiteljstvo čisto drugače prepričano.

† SLOVENSKI PISATELJ FRAN MASELJ PODLINBARSKI

V Pulkavi pri Oberhollabrunnu na Nižjem Avstrijskem je nagloma umrl za kapjo dne 20. septembra 1917 gosp. Fran Maselj s pistaeljskim imenom Podlinbarski.

Fran Maselj je bil rojen v Krašnji. Šolal se je v Ljubljani. Iz VII. gimnazijskega razreda so ga vzeli k vojakom. Služil je pri dragoncih v Mariboru in pozneje pri huzarjih na Ogrskem. Ko je došluzil vojake, je prošil za službo pri deželnem odboru, pa je ni dobil. Nato se je zglašil za vstop na ljubljansko učiteljsko, a takratni naivni ravnatelj Blaž Hrovat mu je odrekel vsprejem, ker mu niso bile všeč njegove dolge brke in njegov samozavesten nastop. Šel je nazaj k vojakom, kjer je postal računski častnik in služil po raznih avstrijskih mestih. Pred nekaterimi leti je stopil kot stotnik v pokoj in se preselil v Ljubljano.

Fran Maselj je začel že v mladeniških letih delovati na literarnem polju. Njegove mične, domače povesti in črtice so kmalo zbudile pozornost v slovenski javnosti; Slovenci so radi segali po zanimivih proizvodih pisatelja Podlinbarskega. Zaslovelo je pa prav posebno njegovo me po najboljšem njegovem delu »Gospod Franjo«, kjer je prav živo slikal razmere v Bosni po okupaciji. Ko je izbruhnila sedanja svetovna vojna, je oblast zaplenila knjigo; Maselj je prišel v preiskavo in vojaška oblast mu je vzela šaržo ter ga pregnala v prognanstvo; delovanje Slovenske Maticice, ki je izdala roman, so ustavili in dali v prisilno upravo.

Fran Maselj je iskreno ljubil slovensko svojo domovino. Rad je potoval po slovenskih pokrajinah. Na lepem razgledu se mu je vsakokrat zjasnil obraz, zalesketalo oko in poln domovinske ljubezni je vzklíknil: In vsa ta divna pokrajina je naša slovenska zemlja!

Blagi pokojnik si je vsak dan zabeleževal svoje vtiske, življenske doživljanje in dogodke. Zanimiv mora biti ta njegov dnevnik in škoda bi bila, če bi prišel v izgubo!

Fran Maselj je bil blag človek, plemenitega srca, tih in skromen družabnik, ki se je vsakomur, s komur je občeval, hitro prikupil.

V slovenski slovstveni zgodovini si je postavil neminljiv spomenik. Večna slava njegovemu spominu!

S Tolmiskega.

S Tolmiskega. Enajsta soška bitka je zopet pognala nekaj naših ljudi po svetu. Pregnanci pa niso šli v barake, ampak jih je glavništvo naselilo po cerkljanskih vaseh. Zaradi prihoda pregnancev so se tudi šolski prostori do cela napolnili. Gorški okr. šolski svet je svoje oproščene učitelje, (pet po številu), posla za begunci, ter jim naložil, naj v krajih, kjer so begunci, otvoro razred za begunske otroke. Gospod baron, vodja c. kr. okr. glavarstva tolminskega, je v tem oziru šel učiteljem pregnancem v polni meri na roko, kar mu bodi na tem mestu izrečena za-